

Entre finals del segle XVI i començaments del XVII hi va haver cacera de bruixes a la serralada pirinenca. El vent del Concili de Trento (1545-1564) continuava bufava sinistre i la Inquisició havia esmolat les eines d'una Església (Catòlica, Apostòlica i Romana) en estat d'alerta per les reformes crítiques de Luter i de Calví, i la tossuderia autogestionària de l'Església Anglicana. A Trento, els prelats de l'ortodòxia s'havien plantat en el procés conegut com a Contrareforma i el compromís de no cedir ni un centímetre del marc estricte de la doctrina catòlica. Tot plegat afectava el món màgic i esotèric de la bruixeria, i el cas més coneguda fou el de Zagarramurdi, al Pirineu navarrès, que va jutjar, l'any 1605, més d'un centenar de dones acusades de bruixes.

Fa vint-i-cinc anys van aparèixer, en les obres de reforma del campanar de Les Paüls, a la Ribagorça aragonesa, un miler de documents d'un alt interès històric, una part dels quals parlen del procés de l'any 1593 contra vint-i-vuit dones acusades de bruixeria. La majoria eren Les Paüls, però també n'hi havia dels pobles veïns: Alins, Espés, Suïls, Perafita i Villarrué. La Ribagorça és pròdiga en topònims i llegendes vinculats a la bruixeria, i només cal recordar el Coll de Fades o el Frontó de les Bruixes, al Turbó. El problema és que parlem d'història i d'uns documents que certifiquen que la Inquisició no estava per brocs i anava per feina: en tres tongades del mes següent (els dies 4, 21 i 29 de març de 1593), vint-i-quatre d'aquestes dones van ser penjades o cremades al Roder de Sant Roc. Vint-i-una eren de Les Paüls que tenia llavors uns dos-cents cinquanta habitants. Vol dir que parlem de l'execució d'un deu per cent de la població.

Per sort, el capellà que va ensopegar els documents no es va limitar a endreçar-los i prou. Domingo Subías respon al model de sacerdot interessat per l'art i la història, i ell mateix és un artista: un escultor que treballa el ferro amb formes abstractes i resultats prou convincents. Els documents són ara a la Universitat de Heidelberg on s'estudien sota la direcció del filòleg Artur Quintana i enguany, potser per celebrar els vint-i-cinc anys de la troballa (1983-2008), el capellà ha tingut la bona pensada de crear el parc temàtic "Bruixes a Les Paüls". I és aquí on volia arribar perquè el fet de visitar-lo té un doble interès ètic i excursionista: situat a tres quilòmetres de Les Paüls, a la carretera que va a Alins, el parc s'enfila pel llom del Serrat Negre o Serrat de les Forques, un paisatge de geologia conseqüent i aires de

misteri, amb la gràcia que, quan el visitant arriba al cap, troba un balcó obert a tots els vents i un esplèndid mirador d'aquesta banda del Pirineu. A més, els cartells, figures i explicacions tenen un aire pedagògic i moral. En resum, no deixa de tenir la seva gràcia que un ministre de la mateixa església que va condemnar les vint-i-quatre dones, reflexioni ara sobre l'error de 1593. La pregunta clau és saber si eren bruixes o només remeieres que van ser condemnades per conèixer els secrets i poders de la natura.